

УДК 347.77:004.8

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.54>

МІЖ ТВОРЧІСТЮ ТА АЛГОРИТМАМИ: ЯК ЗАХИСТИТИ ПРАВА АВТОРІВ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Задорожна А.В.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету прокуратури*

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

ORCID: 0009-0003-1171-2708

e-mail: alia.2356.tyi@gmail.com

Васянович Д.О.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету прокуратури*

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

ORCID 0009-0002-4651-1044

e-mail: daryna.vasianovych10@gmail.com

Задорожна А.В., Васянович Д.О. Між творчістю та алгоритмами: як захистити права авторів в епоху штучного інтелекту.

Статтю присвячено комплексному дослідженню проблем захисту прав авторів, чиї твори були використані у процесі машинного навчання, та у подальшій діяльності систем штучного інтелекту. Стрімкий розвиток технологій генеративного ШІ спричинив збільшення обсягів використання об'єктів авторського права без попереднього отримання згоди авторів, а також без належної компенсації за таке використання. У роботі проаналізовано основні виклики з якими стикаються суб'єкти, у зв'язку із масовим використанням їх творів у навчанні ШІ. Також визначено, яким чином ці проблеми впливають на сучасну систему авторського права, та її здатність забезпечити охорону і ефективний захист інтелектуальної власності. Особливу увагу приділено порівнянню підходів до вирішення цього питання у світі та Україні. Розглянуто сучасні законодавчі ініціативи США та Європейського Союзу, які вже зробили значні кроки до урегулювання цієї проблеми, і які пропонують спеціальні механізми регулювання доступу до таких даних, прозорості їх використання та забезпечення авторських прав. В національному контексті проводиться оцінка чинного національного законодавства, його відповідності європейським стандартам, а також перспектив удосконалення. Оцінюються виклики, пов'язані із недостатньою визначеністю норм щодо використання творів у навчанні ШІ. На основі цих досліджень виокремлено основні проблеми, що постають у сфері захисту авторського права: відсутність прозорості даних, складність отримання доказів використання творів серед великих масивів інформації, неможливість видалення даних з навченої моделі, нерегульованість належних механізмів отримання згоди, відсутність інструментів справедливої компенсації, транскордонна юрисдикція та колізія норм, відсутність сталої практики щодо алгоритму дій учасників. На основі проведеного аналізу, запропоновано можливі шляхи вирішення даної проблеми, виокремлені на основі трьох принципів: можливість отримання правовласниками справедливої винагороди; особисті права, пов'язані з твором мають бути захищені навіть після його переходу у суспільне надбання; добросовісність використання.

Ключові слова: авторські права, машинне навчання, правове регулювання, штучний інтелект, використання даних, результати інтелектуальної діяльності.

Zadorozhna A.V., Vasianovych D.O. Between creativity and algorithms: how to protect authors' rights in the age of artificial intelligence.

The article is devoted to a comprehensive study of the problems of protecting the rights of authors whose works have been used in the process of machine learning and in the further activities of artificial

intelligence systems. The rapid development of generative AI technologies has led to an increase in the use of copyrighted works without prior consent from the authors and without adequate compensation for such use. The article analyzes the main challenges faced by entities in connection with the extensive use of their works in AI training. It also identifies how these issues affect the current copyright system and its ability to ensure the protection and effective defense of intellectual property.

Particular attention is paid to comparing approaches to addressing this issue globally and in Ukraine. The article examines current legislative initiatives in the US and the European Union, which have already taken significant steps toward regulating this matter and which propose and develop specialized mechanisms to regulate access to such data, ensuring transparency of its use, and copyright protection. In the national context, an assessment is made of the current national legislation, its compliance with European standards, and prospects for improvement. The challenges associated with the lack of clarity in the rules governing the use of works in AI training are assessed.

Based on this research, the main problems arising in the field of copyright protection are identified: lack of data transparency, difficulty in obtaining evidence of the use of works among large amounts of information, inability to delete data from a trained model, lack of regulation of appropriate mechanisms for obtaining consent, the lack of fair compensation tools, cross-border jurisdiction and conflict of laws, and the lack of consistent practice regarding the algorithm of actions of participants.

Based on the analysis, possible solutions to this problem are proposed, based on three principles: the possibility for rights holders to receive fair remuneration; personal rights related to a work must be protected even after it has entered the public domain; and good faith use.

Key words: copyright, machine learning, legal regulation, artificial intelligence, data use, results of intellectual activity.

Постановка проблеми: В часи науково-технологічного прогресу в сучасному світі, штучний інтелект став невід’ємною його частиною, трансформуючи всі галузі, від медицини до освіти та розваг. Щоб ШІ працював ефективно, давав більш точні результати і більш актуальну інформацію, в систему періодично мають надходити матеріали, які він зможе використовувати. Адже розвиток моделей ШІ, зокрема глибокого навчання та генеративних систем, таких як GPT чи DALL-E, залежить саме від тренування на величезних масштабах даних. Проте значна частина з них – захищена авторським правом, а тому має особливий порядок поширення та використання. І тут постає велика кількість правових, етичних, а також економічних питань. Наразі існує багато наукових дискусій з приводу балансу між розвитком інновацій та захистом права інтелектуальної власності. А так як штучний інтелект продовжує стрімко розвиватися, то вирішення даної проблеми є як ніколи актуальним і важливим. Також, посилюють актуальність даної проблематики все нові й нові спори з приводу порушення компаніями прав авторів, при використанні об’єктів авторського права у навчанні ШІ. Наразі наявні такі гучні спори як: “The New York Times v. Open AI & Microsoft Inc.”, “Authors Guild, Inc. v. Google, Inc.”, “Google LLC v. Oracle America, Inc.”, а також позов проти платформ Stability AI, Midjourney та DeviantArt. І чим швидше розвивається ШІ, тим більша кількість подібних спорів виникає [7].

Мета дослідження полягає в аналізі сучасного стану правового регулювання використання об’єктів авторського права у машинному навчанні, оцінці його ефективності, та знаходженні шляхів подолання наявних викликів та прогалин.

Стан опрацювання проблематики. Дана проблематика досліджується у працях Василенка Л., Дорошенка О., Тарасенка Л., Тарасенка А., Зерова К., Глотова С., та багато інших. У закордонній площині активно розвивають ці питання Алекс Ян, Анджела Хуюе Джан, Кетрін Лі, А. Федер Купер, Джеймс Гріммельманн, та інші. Також, не можна оминати увагою акти ЄС та США.

Виклад основного матеріалу. ШІ став головним двигуном інновацій і технічного прогресу. Він заповнив усі сфери нашого життя. Від генеративних моделей, які здатні створювати тексти, зображення та відео, до систем глибокого навчання, що з легкістю аналізують величезні масиви даних. Значна частина таких даних є об’єктами авторського права, зокрема: музичні та літературні твори, зображення й відео, аудіозаписи, наукові статті, програмні коди, тощо. Використання таких матеріалів без згоди власника створює велику кількість правових, етичних та економічних проблем, які є предметом гострих дискусій.

Доктрина авторського права сформувалася ще у XVIII столітті, коли Статут Анни вперше юридично закріпив права автора на контроль за копіюванням і використанням його твору. Проте з

часом система еволюціонувала разом із суспільством, приймаючи все нові й нові виклики та адаптуючись до нових технологій. Спочатку поява нових технологій ставала загрозою для авторів і їх прав, проте з'являлися нові способи їх гарантування і захисту, зокрема ліцензування, законодавчі зміни, договори та нові моделі монетизації. Так само як колись телебачення чи Інтернет, ШІ став новим викликом сьогодення. Ускладнює ситуацію те, що він не лише копіює інформацію – він на ній навчається. Завдяки цьому отримує здатність створювати похідні продукти, що ускладнює кваліфікацію таких дій як порушення, чи трансформацію.

Якщо розглядати технічну суть навчання, то вона полягає в аналізі статистичних закономірностей у даних. Тобто дані моделі запам'ятовують не окремі твори, а абстрактні патерни такі як стилі письма, кольорові гами, композиційні прийоми та гармонійні послідовності. Але варто зазначити, що такий процес був би неможливим, без масового збору даних з відкритих джерел. Серед таких є веб-сайти, цифрові бібліотеки, соціальні мережі.

“Як можливу правову підставу такого використання часто визначають *fair use* та *fair dealing* (залежно від юрисдикції). Проте можливість використання вказаних концептів часто є сумнівною через реальну мету створення відповідних систем штучного інтелекту та ту роль, яку відведено відповідним об'єктам авторського права при їх створенні. Зокрема, компанія, що створює генератор реалістичних зображень може використати безліч фото з мережі інтернет для навчання своєї моделі штучного інтелекту, і, таким чином, створити, по суті програмне рішення, яке буде конкурентним для фотографів, чиї фотографії були використані при навчанні відповідної моделі.” – зазначає Тарасюк А.В. [6, с. 2].

У США *fair use* оцінюється за чотирма критеріями: мета (комерційна чи некомерційна), характер твору, обсяг використаного та вплив на ринок. Хоча для ШІ тренування є скоріше трансформацією поглинутої інформації, проте генерований контент може з легкістю конкурувати з оригіналами. Директива (EU) 2019/790 від 17 квітня 2019 року ввела два обов'язкові винятки для TDM (Text and Data Mining), що є ключовими для подальшого машинного навчання, де TDM – це автоматизований аналіз текстів, даних або інших об'єктів для виявлення закономірностей, тенденцій та кореляцій.

Зокрема ст. 3 згаданого документу передбачає обов'язковий виняток для наукових досліджень. Дослідницькі організації та установи культурної спадщини можуть проводити наукові дослідження та інтелектуальний аналіз на творах або інших об'єктах, до яких вони мають законний доступ. Правовласники не можуть порушити цей виняток, і будь-які договірні заборони є недійсними (ст.7).

Стаття 4 даної Директиви передбачає, що будь-хто може копіювати та витягувати дані для TDM, якщо мають законний доступ. Правовласники ж наділяються правом зарезервувати права (*opt-out*), явно заборонивши таке використання. Проте таке резервування має бути належним чином висловлене, наприклад машинозчитувальними засобами у випадку контенту, опублікованого онлайн.

Такий *opt-out* механізм мав на меті захистити правовласників від масового скрапінгу даних ШІ-компаніями. Власники у свою чергу, отримали змогу блокувати дані індивідуально, створюючи фрагментований ринок.

Не менш важливим документом в історії ШІ і частково авторського права став AI Act ухвалений 13 березня 2024 року [11].

Він став першим комплексним законом, який регулював ШІ у світі. Найважливішим у контексті авторського права стало покладення на розробників обов'язку створювати та публікувати деталізоване та достатньо докладне *summary* про об'єкти авторського права, які були використані для навчання їх моделей. Завдяки цьому, правовласники отримали змогу дізнатися, чи були використані їх твори і якщо так, то чи законним було таке використання. Даний документ доповнює чинні норми авторського права ЄС. Він фактично посилює застосування правил, передбачених Директивою про TDM, вимагаючи від розробників генеративного ШІ дотримуватися правил. І якщо правовласник чітко заборонив використання свого контенту для TDM, то розробник не має права використовувати ці дані для навчання своєї моделі.

Незважаючи на спроби врегулювати дане питання, воно все ще залишається не унормованим повною мірою. Використання об'єктів авторського права у навчанні ШІ породило новий вид правовідносин пов'язаний із їх використанням у машинному навчанні. У рамках таких правовідносин виникає потреба у регулюванні й захисті прав авторів [6].

Проте захист порушених прав є складним і має багато проблем. Однією з них є складність доказування факту порушення. Одним із способів виявлення факту порушення є порівняння оригіналу та копії. Проте у машинному навчанні модель ШІ не зберігає оригінальні твори в незмінному вигляді. Дані копіюються тимчасово, потім обробляються і розчиняються у мільярдах параметрів нейромережі. І потім автор не може довести, що було використано саме його твір. Причиною всьому є технічна частина процесу тренування. Вона включає токенизацію, ембеддинги та градієнтний спуск, де оригінали трансформуються в абстрактні вектори. Моделі ШІ зберігають лише мізерну частку даних, на яких їх навчали. Тому витягти конкретний об'єкт авторського права – практично неможливо. Для того, щоб отримати такі дані, потрібно мати доступ до внутрішньої структури, яку компанії не розкривають. В такому випадку особа, яка вважає, що її права порушені, просто не може отримати достатньо доказів, щоб довести використання її творів. Наприклад, у справі *Authors Guild v. Anthropic*, позивачі не змогли довести використання конкретних книг, так як Anthropic надала тільки узагальнення датасетів. По ним було неможливо зрозуміти, які саме твори були використані. В ЄС, AI Act вимагає розкриття джерел, проте на практиці це обмежується метаданими.

Наступною з проблем є транскордонна юрисдикція та колізія норм. ШІ тренуються на глобальних даних, проте сервери розташовані в різних країнах. У справі *Getty Images v. Stability AI* дуже гарно ілюструються складнощі транскордонної юрисдикції в цифрову епоху. Getty Images звинуватила компанію-відповідача у несанкціонованому копіюванні мільйонів захищених авторським правом зображень для тренування ШІ, порушенні торговельних марок та баз даних. Машинне навчання відбувалось на серверах AWS у США, співробітники Stability AI – переважно за кордоном, а компанія зареєстрована в UK. Це створило “юрисдикційний вакуум”. Що цікаво, позов було подано до суду у Великобританії та США. Під час судового процесу в UK компанія-позивачка відкликала попередні претензії щодо тренування та баз даних. Причиною стала неможливість довести достатній зв'язок із UK. І тут виникло багато проблемних моментів, так як у цих країнах по-різному регулюється це питання, і відповідно норми допустимого використання матеріалів також значно різняться. Копіювання було не фізичним, а цифровим. Тому важко визначити зв'язок з певною країною.

Ще однією з проблем є масштабність порушень і неефективність індивідуального захисту. При машинному навчанні використовуються мільйони творів, велика частина з яких є захищеними. Індивідуальний орт-аут неефективний, так як правовласники не можуть перевірити вель інтернет. Більшість авторів навіть не знають про використання їхніх творів.

Не менш проблемним є неможливість видалення даних з навченої моделі. Навіть якщо порушення буде доведено, видалити саме конкретні дані технічно дуже складно. Алгоритми на кшталт SISA дозволяють часткове видалення. TDM є критично важливим для багатьох моделей, проте коли користувач відкликає свою згоду на використання даних, вони мають бути ефективно видалені з моделі. Проте варто зазначити, що в такому разі потрібно перенавчити модель з нуля без цих даних, а це дуже дорого і це тривалий процес. У свою чергу, алгоритми типу SISA є гарним вирішенням цієї проблеми, так як вони стратегічно обмежують вплив однієї точки даних на всю модель під час початкового навчання. Це відбувається шляхом поділу всього навчального набору даних на певну кількість незалежних, неспільних підмножин, які називаються шардами. І на кожному шарді незалежно навчається окрема модель. Потім кожен шард додатково поділяється на певну кількість послідовних нарізок, і навчання моделі відбувається покроково на цих нарізках. І для отримання остаточного прогнозу висновки всіх шардів об'єднуються. І в результаті отримують остаточну модель, яка навіть при розбитті зберігатиме високу точність. І вже коли надходить запит на видалення конкретної точки, то алгоритм визначає до якого шарда і нарізки вона належить [8]. І замість перенавчання всієї системи, достатньо перенавчити тільки одну модель і лише починаючи зі збереженої контрольної точки перед нарізкою. Проте наразі алгоритми типу SISA не є широко поширеними, тому проблема з видаленням окремого фрагменту все ще є не вирішеною.

Також, однією з актуальних проблем є відсутність сталої практики щодо алгоритму дій учасників. Одним з елементів захисту прав може бути використання процедури DMCA, проте це також може бути проблематичним. Однією з причин є новизна ШІ. Він вже не використовує метод копіювання, а піддає дані трансформації. Судова практика фрагментарна. Виникає багато транскордонних колізій, що ще більше ускладнює захист прав авторів. Щодо процедури DMCA,

то за нею правовласник подає DMCA-повідомлення (takedown notice) провайдеру, і він видаляє контент для уникнення відповідальності. Якщо розробник вважає претензію безпідставною, то він може подати counter-notice. Це швидко, доступно, і багато платформ дотримуються принципу екстериторіальності. Проте це не вирішує проблему остаточно. По-перше, таке видалення не стирає тренувальні дані, і через певний час дані можуть повернутися. По-друге, компенсація за використання даних відсутня. Штрафи чи роялті відсутні, а єдиним результатом є видалення. Ну і по-третє, тяжко довести порушення. Компанія може подати counter-notice, і довести використання твору в суді буде надзвичайно важко.

К. Зеров, зазначає, що «Згідно з українським законодавством дії з «тренування» систем штучного інтелекту можуть стосуватися права на відтворення твору – прямого чи опосередкованого виготовлення однієї або більше копій об'єкта авторського права та/або суміжних прав (або його частини) будь-яким способом та у будь-якій формі, у тому числі для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер.» [4, с. 93]

Відповідно, будь-яке порушення авторського права повинно захищатися. Тому важливо розглянути, яким же чином автори можуть довести порушення своїх прав і захистити їх. Міжнародне авторське право ґрунтується на Бернській конвенції про охорону літературних та художніх творів, яка встановлює мінімальні стандарти захисту авторських прав без формальної реєстрації. Документом вимагається, щоб твори були захищені все життя автора та ще плюс 50 років, і забороняє незаконне відтворення. Тобто вважається порушенням використання творів для тренування моделей без дозволу [1]. Також, як вже зазначалося, Директива 2019/790 вводить винятки використання даних для TDM. Проте при цьому обов'язково мають бути дотримані вимоги щодо добросовісності використання. Але часто корпорації при тренуванні ШІ перевищують дозволені межі, порушуючи цим принципи визначені Директивою.

А. Гачкевич у своїй статті ““Synthetic Creativity” of Generative Artificial Intelligence Poses Challenges for Legal Protection of Copyright and Related Rights.” виокремлює три основні принципи, що стосуються захисту авторів, які на його думку мають бути враховані при пошуку універсальних підходів на рівні міжнародних договорів, так як підходи різних держав до регулювання цих питань різняться [1, с. 46].

Першим принципом визначено важливість отримання правовласниками справедливої винагороди за комерційне використання результатів їх творчої діяльності. На нашу думку, даний принцип є фундаментальним елементом сучасної системи інтелектуальної власності. Він забезпечує баланс між суспільним інтересом та індивідуальними правами авторів. Крім того, перспектива бути нагородженим за свою творчу діяльність є дуже значущим стимулом для створення нових творів і розвитку нових концепцій. Тому забезпечення винагороди є важливим чинником для подальшого культурного та наукового розвитку не тільки окремих осіб, а суспільства в усьому світі. Також, значну роль відіграє етичний аспект, який не допускає використання результатів діяльності чужої праці, без відповідної компенсації. При недотриманні даного принципу виникає велика кількість проблем, зокрема: ослаблення творчих ринків, зменшення конкуренції і якості продуктів, монополізація індустрії великими фірмами-розробниками, послаблення наукового і культурного потенціалу багатьох країн. Проте, за впровадження даного принципу у правове регулювання авторського права на міжнародному рівні, цих проблем вдасться уникнути.

Другий принцип наголошує, що коли права власності закінчуються і твір або об'єкт суміжних прав переходить у суспільне надбання, то його використання є необмеженим. Проте особисті права, пов'язані з ним, залишаються чинними, і повинні бути захищені. Перехід у суспільне надбання, після закінчення строку охорони, забезпечує вільний доступ суспільства до культурних, наукових і творчих надбань, стимулює подальший розвиток мистецтва, освіти та інновацій. Водночас, збереження дії особистих немайнових прав автора – таких як право на авторство, право на захист від спотворення, на недоторканність твору, гарантує повагу до особи творця, його індивідуальності. Це вкотре підтверджує важливість дотримання балансу між інтересами суспільства на вільне використання твору, та автора – на визнання авторства та непорушення моральної цілісності твору. В результаті, забезпечується і культурний розвиток, і повага до творчої особистості.

Ці принципи нерозривно пов'язані з концепцією добросовісного використання, так як саме вона визначає умови, на яких твори можуть використовувати без дозволу правовласника для освітніх, наукових та інших суспільно важливих цілей. Відповідно до принципів fair use, про які

вже зазначалося вище, таке використання має відповідати чітко визначеним критеріям, Але вони рідко застосовуються у повному обсязі до некомерційних текстів, так як їх використання зазвичай не має на меті отримання прибутку і не порушує економічні інтереси автора. Таким чином, зберігається баланс, про який згадувалось вище.

Ще одним важливим кроком має бути встановлення механізмів ліцензування – тобто потрібно передбачити, що твори, які можуть бути використані для навчання ШІ, мають бути ліцензовані власниками, за умови оплати чи компенсації. Таким чином, автори отримають справедливе відшкодування за використання їх творів у машинному навчанні. Держави у свою чергу, мають забезпечити прозорість та доступність таких процедур, адаптацію до глобальних викликів сьогодення. Василенко Л.П. також наголошує на важливості створення ліцензійних механізмів для використання об'єктів авторського права у машинному навчанні [2, с. 71].

Одним із викликів є важкість доведення порушення авторських прав, так як ШІ створює контент, що часто дуже відрізняється від того, на якому був навчений, і є унікальним. У даному випадку для вирішення проблеми має бути реалізований цілий комплекс юридичних, технічних та організаційних механізмів. Розробники дуже рідко розкривають джерела тренувальних даних. Тому, на нашу думку, ефективним буде запровадження законодавчих вимог щодо обов'язкового документування походження використаних даних, зберігання метаданих, що можуть бути надані на запит автора чи уповноваженого на те органу, і в разі виникнення спору – надання звітів. Також, можливим є впровадження обов'язкового позначення використаних джерел на самому творі (водяні знаки, стенографічні маркери, тощо.), які нададуть можливість чітко і швидко ідентифікувати контент, і надалі використати їх як доказ. Не менш дієвим способом видається встановлення законодавчої вимоги зберігати історію обробки даних. Документування шляху кожного файлу від завантаження до використання у тренуванні створить історію руху даних, що надасть можливість легко встановити факт використання кожного твору.

У контексті України, яка прагне інтеграції до ЄС, дане питання є особливо важливим. Вона активно розвиває законодавство у сфері інтелектуальної власності, проте, наразі регулювання базується на загальних нормах авторського права, стратегічних документах, тощо. Тобто все ще немає спеціального закону, який би регулював використання об'єктів авторського права у машинному навчанні. Основним документом, який регулює це питання в Україні є Закон України “Про авторське та суміжні права” від 01.12.2022 року [5].

Він встановлює коло об'єктів, на які поширюється авторське право, а також захищає їх від несанкціонованого відтворення, поширення та адаптації. Згідно із ст.5, первинним суб'єктом авторського права є автор твору. Суб'єктами ж майнових авторських прав можуть бути інші фізичні або юридичні особи, до яких перейшли майнові права на твір на підставі правочину або договору [5, ст. 5]. Як бачимо, ШІ не визнається суб'єктом авторського права. Це означає, що права на контент, створений ним, належать людині (розробнику, користувачу), якщо він відповідає критеріям оригінальності. Тобто ШІ є інструментом, а не творцем. І відповідальність за порушення авторських прав також він не буде нести. Для того, щоб ШІ розвивався, а права авторів не були порушені, має бути здійснено не мало законодавчих змін. Зокрема, надалі потрібно детально і чітко встановити правовий режим “*sui generis*”. Стаття 33 Закону України “Про авторське та суміжні права” визначає неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою як об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи у створенні цього об'єкта [5, ст. 33].

На думку О. Дорошенка та Л. Тарасенка, під іншими об'єктами, які вже існують та є подібними до згенерованого об'єкта, є як інші об'єкти, що згенеровано комп'ютерною програмою і є “неоригінальними”, так і вже існуючі об'єкти авторського права та суміжних прав. “Безумовно, у разі спору, особливо такого, що вирішується у судовому порядку, факт відмінності (тобто новизни, умовної «оригінальності») слід буде доводити шляхом надання висновку судової експертизи. Лише судовий експерт має право визначити наявність/відсутність «відмінності» від інших об'єктів авторського права, суміжних прав, які вже існують на момент генерування. Фактично у цьому випадку проводимо аналогію з твором, що, як презюмується, створений творчою працею. Тому і обов'язок спростування відсутності відмінності від інших об'єктів буде покладено на опонента в судовому процесі (таким опонентом може бути як позивач у справі про захист своїх, наприклад, авторських прав, так і відповідач, який захищається від позову про припинення порушення прав на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою)” [3, с. 90].

Таким чином, питання використання об'єктів авторського права у машинному навчанні потребує глобального підходу, дотримання балансу між інтересами авторів і суспільства, та гармонізації законодавства країн шляхом укладення договорів та імплементації положень таких загальних актів як Директива (EU) 2019/790, AI Act, та ін.

Висновки. З урахуванням вищезазначеного, задля належного захисту прав авторів, має бути удосконалено національне законодавство. Зокрема, запроваджено обов'язкову підзвітність розробників ШІ щодо використаних об'єктів для такого тренування, створення механізмів ліцензування, отримання згоди і компенсації авторам, гармонізація законодавства та адаптація його до нових викликів сьогодення. При удосконаленні законодавства обов'язково має бути дотримано рівновагу між захистом прав авторів і підтримкою розвитку інноваційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів: Конвенція Всесвіт. орг. інтелект. власності від 24.07.1971 : станом на 31 трав. 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 26.11.2025).
2. Василенко Л. Захист авторського права в контексті розвитку штучного інтелекту: національний та міжнародний аспект. *Право і суспільство*. 2025. № 2/2025. С. 66–72. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.11> (дата звернення: 26.11.2025).
3. Дорошенко О., Тарасенко Л. Право sui generis на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою: новели правового регулювання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2023. № 3 (2023). С. 87–96. URL: <https://doi.org/10.33731/32023.282325> (дата звернення: 26.11.2025).
4. Зеро К. Чи мріють системи генеративного штучного інтелекту про електричних овець? Поняття та умови охороноздатності об'єктів, згенерованих системами генеративного штучного інтелекту в Україні. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2023. No 4–5. С. 90–100. Посилання: https://drive.google.com/file/d/1wlrtL6ADICM_u8FRWFSrKyjRRg2KoiSt/view
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX: станом на 18 листоп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 26.11.2025).
6. Тарасюк А. Проблематика захисту авторських прав на об'єкти, що були використані при машинному навчанні. Авторська редакція: Матеріали VI Всеукр. науково-практ. конф. з міжнар. участю, м. Київ, 26 квіт. 2025 р. Київ, 2025. С. 1–7. URL: <http://cpdcipr.kpi.ua/article/view/328222/317955> (дата звернення: 26.11.2025).
7. Artushevska A. Художниці подали позов проти Stability AI, Midjourney та DeviantArt. gamedev. URL: <https://gamedev.dou.ua/news/ai-vs-artists-lawsuit/> (дата звернення: 26.11.2025).
8. Ganguly S. SISA machine unlearning algorithm. Medium. URL: https://medium.com/@souravganguly_32007/sisa-machine-unlearning-algorithm-08251a01868a (date of access: 26.11.2025).
9. Glotov S. Copyright v. artificial Intelligence: Machine learning is not a Copyright use of a Work. NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATION “CIVIL LAW PLATFORM”. 2025. Vol. 4, no. 1. P. 72–89. URL: <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-72-89> (date of access: 28.11.2025).
10. Hachkevych A. “Synthetic Creativity” of Generative Artificial Intelligence Poses Challenges for Legal Protection of Copyright and Related Rights. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2025. No. 3. P. 43–50. URL: <https://doi.org/10.23939/law2025.47.043> (date of access: 28.11.2025).
11. REGULATION (EU) 2024/1689 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL: Regulation of 13.06.2024 no. 2024/1689. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689> (date of access: 26.11.2025).